

Asia: VN/7167/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kaivosmineraaliverolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

HALLITUKSEN ESITYS KAIVOSMINERAALIVEROLAIN MUUTTAMISEKSI

Luonnonvarakeskuksen lausunto 8.8.2025

Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle, joka koskee muutoksia kaivosmineraaliverolakiin.

Ehdotuksessa esitetään kaivosmineraaliverolain uudistamista siten, että metallisten kaivosmineraalien verokantaa nostettaisiin nykyisestä 0,6 prosentista 2,5 prosenttiin. Tämä vero laskettaisiin rikastukseen menevän malmin sisältämän metallin verotusarvosta. Verohallinto määrittäisi vuosittain eri metallien verotusarvot perustuen hintatietoihin, jotka on määritelty valtioneuvoston asetuksessa. Näiden hintojen tulee kuvastaa maailmanmarkkinahintaa tai muuta julkisesti saatavilla olevaa hinnastoa.

Niiden kaivosmineraalien osalta, joita ei ole mainittu lain liitteessä, määräperusteista veroa ehdotetaan nostettavaksi 0,20 eurosta 0,60 euroon tonnia kohden nostettua malmia tai hyötykiveä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että tietyin ehdoin kaivostoiminnan niin kutsutut sivuvirrat jätettäisiin kaivosmineraaliverotuksen ulkopuolelle.

Tarkoituksena on, että uusi laki tulisi voimaan 1.1.2026, ja verotuloja alkaisi kertyä vuodesta 2027 alkaen. Verotuoton jakosuhteeseen ei ehdoteta muutoksia: kaivosten sijaintikunnat saisivat edelleen 60 prosenttia ja valtio 40 prosenttia veron tuotosta.

Luonnonvarakeskus (Luke) lausuu lakiesityksestä seuraavaa.

Luke pitää lähtökohtaisesti korotusta hyvänä ja oikeansuuntaisena. Uutta verotasoa voi edelleen pitää kansainvälisesti verrattuna maltillisena.

Voimassa olevassa laissa ja ehdotuksessa arvon perusteella verotettavista kaivosmineraaleista puuttuu rauta. Se tulisi liittää verotettavien mineraalien joukkoon, sillä esimerkiksi Kolarin kunnassa sijaitseva Hannukainen Mining aikoo aloittaa mittavan raudantuotannon kuluvaan vuosikymmenen aikana (1).

Esityksessä todetaan, että kaivosmineraaliveroa voitaisiin hyödyntää myös ympäristöohjaukseen, mutta ehdotetun veron tavoitteena ei ole vaikuttaa kaivoksista syntyviin ympäristöhaittoihin. Luke katsoo tämän ongelmalliseksi, koska muuta ohjaavaa veroinstrumenttia ei ole lakiluonnoksessa selkeästi yksilöity. Louhintamäärät ovat välittömässä suhteessa aiheutuviin ympäristö- ja elinkeinohaittoihin sekä sivukiven eli kaivosjätteen tuotantomääriin. Kaivosmineraaliverolla tulisi ohjata myös ympäristövaikutuksia.

Lakiluonnoksessa esitetty jakosuhde 60 % kaivosten sijaintikunnille ja 40 % valtiolle on Luken näkökulmasta kohtuullinen. Ongelma sen sijaan on, että verohyöty tulisi vain kaivoksen sijaintikunnalle, ei vaikutusalueelle. Tämä epäoikeudenmukaisuus luonnoksessa myös todetaan, mutta siihen ei esitetä mitään ratkaisua. Kuntiin kohdistuvan verohyödyn tarkoitus on kompensoida kaivoksista aiheutuvia haittoja elinkeinoille, ympäristölle ja asumisviihtyvyydelle sekä vähentää yhteiskunnallista konfliktipotentiaali lisäämällä kaivosten sosiaalista hyväksyttävyyttä. Tutkimuksessa on todettu, että ympäristökonflikteja voi ehkäistä ja hillitä luonnonvarojen käytöstä aiheutuvien haittojen ja hyötyjen oikeudenmukaisella kohdentamisella.

Kaivoshaitat noudattavat harvoin kuntarajoja. Kaivosten haitat ovat tyypillisesti vesistöhaittoja, jotka voivat kohdistua kymmenien ja satojen kilometrien päähän kaivoksesta, ja esiintyä useiden kuntien alueella. Esimerkkeinä tästä ovat Terrafamen kaivoshanke Kainuussa sekä suunnitellut Suhangon ja Hannukaisen kaivoshankkeet Lapissa. Suhangon tapauksessa kaivoksen verohyödyt kohdistuisivat Ranuan kuntaan ja haitat myös Tervolan ja Keminmaan kuntiin. Hannukaisen hankkeessa jätevedet suunnitellaan laskettavaksi Tornion-Muonionjokeen, jolloin haitoista kärsisivät kaikki jokivarren ja Perämeren kunnat kahden valtakunnan alueella. Verohyöty kohdistuisi vain Kolarin kuntaan.

Mikäli kaivosmineraaliveron tuotot kohdistetaan vain kaivoksen sijaintikuntaan, tämä voi kunnissa toimia kannustimena laatia sellaisia kaivoskaavoja, joissa ympäristövaikutuksia ei huomioida kriittisesti. Esimerkiksi Kolarin kunnan hyväksymä Hannukaisen kaivosalueen yleiskaava kaatui Pohjois-Suomen hallinto-oikeudessa 2024 ja Korkein hallinto-oikeus (KHO) totesi kaavan lainvastaiseksi 2025. Molemmissa tapauksissa oikeus kiinnitti huomiota riittämättömään ympäristö- ja elinkeinovaikutusten arviointeihin.

Luke katsoo, että kaivosmineraaliveron tuotot tulisi kohdentaa sijaintikunnan lisäksi muille kielteisten kaivosvaikutusten piirissä oleville kunnille.

(1) <https://hannukainenmining.fi/luvitukset-ja-kaavoitustilanteen-ajankohtaistarkastus>

Lehto Jani
Luonnonvarakeskus

Jokinen Mikko
Luonnonvarakeskus - Johtaja Jani Lehto/Biotalous ja ympäristö